

**«СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
КРЕДИТНИХ СПІЛОК УКРАЇНИ»**

Шифр : Кредитні спілки

Анотація

Дана робота присвячена визначенню сутності і значення кредитних спілок у розвитку економіки країни, встановленню тенденцій і перспектив їх розвитку в Україні. Метою даного наукового дослідження є встановлення кількісних і якісних змін, які відбулися у процесі формування і функціонування українських кредитних спілок та визначення перспектив їх розвитку на найближчі роки. Реалізація поставленої мети обумовила необхідність вирішення в роботі таких завдань: визначення теоретичних засад функціонування кредитних спілок, встановлення кількісних і якісних характеристик діяльності кредитних спілок у різних країнах світу; аналіз тенденцій розвитку кредитних спілок в нашій країні, розробка шляхів удосконалення організаційних і економічних механізмів стабілізації діяльності кредитних спілок України

Об'єктом дослідження в роботі є економічні відносини, що виникають у процесі формування і функціонування кредитних спілок України. Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти розвитку кредитних спілок. Теоретичну й методологічну основу наукового дослідження складають фундаментальні положення теорії кредитної кооперації, організації діяльності кредитних спілок; наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених щодо розвитку кредитних спілок в Україні і світі. У роботі були використані наступні методи: при обґрунтуванні теоретичних основ кредитних спілок - методи наукової абстракції та синтезу, метод дедукції використано при побудові загальної структури дослідження, а індукції – при формулюванні висновків. Спеціальні методи дослідження були використані при написанні другого і третього розділів роботи: для визначення тенденцій розвитку кредитних спілок у світі і в Україні - темпи росту та приросту, для визначення структурних змін - структурний аналіз, причинно - наслідковий і факторний аналіз; графічний спосіб – для наочного відображення діяльності кредитівок–

В результаті дослідження було встановлено, що за своєю економічною сутністю сучасна кредитна спілка є різновидом кооперативу, а саме обслуговуючим кооперативом; організаційною формою її в нашій країні через відсутність кооперативної власності є неприбуткова організація, що створена на кооперативних засадах. За видом своєї діяльності кредитна спілка є фінансовою установою, виключним видом діяльності якої є надання фінансових послуг її членам. Кредитні спілки(кредитні кооперативи) - явище що давно і широко розвинене у світі - на всіх континентах і у різних країнах, як бідних, так і економічно розвинених Фінансова криза 2008-2009 рр. зламала позитивний тренд розвитку кредитних спілок в Україні, і навіть через десятиріччя відновлення стійких тенденцій ще не досягнуто. Виявлені причини відставання України від загальносвітових тенденцій у розвитку кредитних спілок, намічені заходи, які могли би сприяти розширенню ефективної діяльності кредитних спілок, здійсненню позитивних кількісних і якісних змін у їх діяльності у найближчі роки. Зроблено висновок про те, що подальший розвиток кредитних спілок міг би добре узгоджуватися із діяльністю ОТГ.

Ключові слова: кредитна спілка, кредитний кооператив, кооперативний рух, фінансові ресурси, кредит

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРЕДИТНИХ СПІЛОК.....	6
1.1. Сутність та еволюція кредитної кооперації.....	6
1.2. Основні засади діяльності кредитних спілок і національна особливість їх організаційних форм.....	7
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРЕДИТНИХ СПІЛОК УКРАЇНИ І СВІТУ.....	11
2.1. Тенденції розвитку кредитних спілок у світі.....	11
2.2. Аналіз розвитку кредитних спілок України.....	14
2.3. Депозитно-кредитна активність спілок по періодах діяльності.....	18
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРЕДИТНИХ СПІЛОК.....	22
3.1. Удосконалення організаційних механізмів кредитних спілок.....	22
3.2. Економічні механізми стабілізації кредитних спілок України.....	26
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:.....	31
Додатки.....	32

ВСТУП

Звужена кредитно-ресурсна база та періодичні кризові явища у банківському секторі України не сприяють високим темпам розвитку економіки країни, призводять до зменшення обсягів кредитування приватного сектору, до масового відтоку депозитів громадян із економіки. За цих умов зростає роль кредитних спілок (КС), які, переважним чином, зорієнтовані на задоволення нагальних соціальних потреб населення шляхом надання комплексу кредитно-депозитних послуг на взаємовигідних умовах її членам. Проте на даному етапі суспільство недостатньо поінформоване щодо діяльності, оскільки їх розповсюдження носить в основному регіональний і періодичний характер. Крім того, КС не виступають тими фінансовими інститутами, діяльність яких є абсолютно прозорою та дієвою з точки зору надання кредитних та ощадних послуг клієнтам. Отже, на сучасному етапі розвитку економіки України необхідності набуває якісно новий підхід до формування рекомендацій щодо розвитку КС, які створили б фінансовий базис ефективного задоволення потреб населення та суб'єктів господарювання в умовах кризи. Теоретичні, методичні та практичні засади розвитку кредитних спілок відображені у роботах таких вітчизняних дослідників, як О. Абакуменко, Л. Аврамчук, Є. Бондаренко, О. Волкова, О. Гавриленко, В. Гончаренко, Б. Дадашев, А. Духневич, Л. Ільченко-Сюйва, О.Калівошко, О. Клименко, В. Ковалів, В. Костюк, Р. Коцовська, О. Луцишин, О. Манжура, С. Михайлюта, А. Оленчик, Н. Пантелєєва, А. Пожар, Г. Терещенко, В. Роєнко, Р. Руська, І. Сало, А. Хомутенко, Л. Худолій, М. Щербан та інші. Значну увагу питанням розвитку кредитних спілок та підходів до їх регулювання приділяють у своїх працях зарубіжні дослідники такі як: Д. Адамі, А. Анциферов, Б. Бухвальд, К. Вахітов, А. Дежарден, Е. Делан, М. Лурьє, Ж. Матука, М. Сарджент, У. Стеджер, У. Райффайзен, Х. Шульце Деліч, М. Шкляр, Уоткінс, Р. Якобсон та інші. Високо оцінюючи наукові здобутки вчених, слід наголосити, що подальшого дослідження потребують питання, що пов'язані із удосконаленням організаційних і економічних механізмів стабілізації діяльності кредитних спілок України, активній взаємодії їх із

об'єднаними територіальними громадами. Усе це обумовлює актуальність теми дослідження, визначає його об'єкт, предмет, мету і завдання.

Мета і завдання дослідження. Метою даного наукового дослідження є встановлення кількісних і якісних змін, які відбулися у процесі формування і функціонування українських кредитних спілок та визначення перспектив їх розвитку.

Реалізація поставленої мети обумовила необхідність вирішення в роботі таких завдань:

- визначення економічної сутності кредитних спілок;
- вивчення принципів діяльності кредитної кооперації та національних особливостей вибору їх організаційних форм;
- встановлення кількісних і якісних характеристик кредитних спілок у різних країнах світу;
- аналіз тенденцій розвитку кредитних спілок в Україні;
- аналіз депозитно-кредитної активності українських спілок в різні періоди функціонування;
- розробка шляхів удосконалення організаційних механізмів кредитних спілок;
- пропозиції щодо поліпшення економічних механізмів стабілізації кредитних спілок України.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі формування і функціонування кредитних спілок України і світу.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти розвитку кредитних спілок.

Методи дослідження. Теоретичну й методологічну основу наукового дослідження складають фундаментальні положення, теорії кредитної кооперації, організації діяльності кредитних спілок; наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячені проблемам розвитку кредитної кооперації та кредитних спілок в Україні і світі.

У процесі дослідження використано загальнонаукові методи дослідження: при обґрунтуванні теоретичних основ діяльності кредитних спілок використано

методи наукової абстракції та синтезу, метод дедукції використано при побудові загальної структури дослідження, а індукції – при розробці висновків.

Спеціальні методи дослідження були використані при написанні другого і третього розділів роботи. Так для визначення тенденцій розвитку кредитних спілок у світі і в Україні використовувалися темпи росту та приросту, для визначення структурних змін – структурний аналіз, причинно-наслідковий і факторний аналіз; графічний спосіб – для наочного відображення діяльності кредитних спілок та фінансового стану .

Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти та нормативні документи України, міжнародних організацій, які регламентують діяльність небанківських фінансово-кредитних установ в Україні, статистичні дані, аналітичні огляди та звіти Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України, наукові публікації та монографічні дослідження вітчизняних та зарубіжних фахівців з питань діяльності кредитних спілок.

За результатом дослідження опубліковано статтю «Розвиток кредитних спілок в Україні» у міжнародному науковому журналі «Облік і фінанси» (дод. 1) та доповіді на тему :«Історія розвитку кредитних спілок в Україні та світі» (Bordeaux : OP “Plateforme scientifique europeenne” (дод.2) і «Розвиток об'єднаних територіальних громад та перспективи їх симбіозу з кредитними спілками» (Київ, НУБіП України).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРЕДИТНИХ СПІЛОК

1.1. Сутність та еволюція кредитної кооперації

Для визначення сутності кредитної спілки, напряму змін її протягом століть, виявлення напряму розвитку цієї структури у майбутньому, маємо розглянути процес її зародження і еволюціонування.

Батьківщиною кооперативного руху вважається Західна Європа. Передумовою виникнення цього руху став економічний та соціальний прогрес у сільському господарстві. У ХІХ ст. процес виникнення сільських кооперативів, що створені населенням, яке проживає в сільській місцевості за власною ініціативою та у власних інтересах, стимулювалося потребою входження дрібного та середнього селянства в систему-ринкових відносин-

Підвищення товарності сільського господарства та збільшення виробництва продуктів харчування знаходилося у прямій залежності від виробничого кредитування господарств. Нарощуванню потреби сільгоспвиробників в кредитах також сприяли перехід до інтенсивних систем господарювання (від зернового виробництва до тваринництва) і скорочення доходів від збуту продукції в результаті зниження та відміни митних зборів на ввезення дешевого продовольства із США, Канади, Росії та інших держав.

Селяни на виробничі цілі могли позичити кошти у заможного сусіда, але сільські багатії мали незначний капітал та діяли ізольовано від міського фінансового ринку, що збільшувало їх монополізм. Ця обставина спричинила до пошуку такої форми кредитної установи, яка б знаходилася поруч з селянином та надавала порівняно недорогі послуги. Тож почала розвиватися кредитна кооперація

Родоначальниками кредитної кооперації в Німеччині стали Герман Шульце та Фрідріх Райффайзен. Останній розробив та реалізував на практиці ідею організації сільських кредитних кооперативів на підставі принципів. Серед них такі:

- спільна необмежена відповідальність за обов'язками

кооперативу;

- видача позики тільки членам товариства і тільки на виробничі потреби;
- обмежена кількість позичальників;
- робота членів правління на громадських засадах;
- заборона участі в інших товариствах;
- намагання здешевити позики [10].

Нормативною базою, що регулює діяльність вітчизняних кредитних спілок, є Закони України «Про кредитні спілки» та «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг»[2], а також типовий статут кредитної спілки. Ці документи мають досить багато елементів суперечливості і потребують подальших доопрацювань. Тому і поняття кредитної спілки у нас має свою специфіку.

За своєю сутністю сучасна кредитна спілка є різновидом кооперативу, а саме обслуговуючим кооперативом; організаційною формою її може бути кредитний кооператив чи громадська організація. За видом своєї діяльності кредитна спілка є фінансовою установою, що надає фінансові послуги її членам.

У різних країнах світу кредитні спілки (союзи) мають свою специфіку в частині організаційних форм, в механізмах організації і регулювання їх діяльності. Проте економічна природа їх залишається кооперативною, а відтак статус безприбутковий, що і дало можливість їм мати переваги над банківськими установами, що і забезпечило їм успішний конкурентний розвиток у більшості країн.

1.2. Основні засади діяльності кредитних спілок і національна особливість їх організаційних форм

За своєю природою кредитна спілка – це особлива форма фінансового кооперативу, оскільки принципи їх діяльності відповідають загальним кооперативним принципам; останні можуть бути доповнені принципами кредитної спілки: принципи діяльності кредитної спілки, як вже зазначалося

вище, є абсолютно демократичними і направлені на поліпшення соціально-економічних умов її членів.

Діяльність кредитної спілки ґрунтується на таких основних принципах:

- добровільність вступу до кредитної спілки та вільний вихід з неї.

Нікого не примушують вступати до кредитної спілки, а виключення з кредитної спілки здійснюється тільки у разі порушення членом кредитної спілки її статуту;

- рівноправність членів кредитної спілки. Всі члени кредитної спілки мають рівні права, зокрема і під час голосування на загальних зборах, незалежно від розміру пайового та інших внесків;

- самоврядування;
- гласність.

Члени кредитної спілки зобов'язані:

- дотримуватися статуту кредитної спілки, виконувати рішення її органів управління;

- брати участь у формуванні майна кредитної спілки, зокрема сплачувати вступні та пайові внески у розмірах, терміни та порядку, що визначені статутом кредитної спілки;

- не розголошувати конфіденційну інформацію про діяльність кредитної спілки;

- виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством країни та статутом кредитної спілки.

Ефективність діяльності кредитної спілки, значною мірою, залежить від досконалості організації діяльності. Взагалі організаційні форми кредитної спілки: кредитний кооператив і громадська організація. Це залежить від національних особливостей та від форм власності в країні. В Україні де немає кооперативної власності, організаційною формою кредитної спілки визнана громадська організація.

Створення кредитної спілки є найбільш перспективним, якщо ініціатором її створення виступить група осіб, які мають досвід роботи в банківських

структурах.

Порядок створення кредитної спілки:

1. Громадяни та фізичні особи, які виявили бажання утворити спілку, формують організаційний комітет, в обов'язки якого входить підготовка проекту статуту, техніко-економічного обґрунтування, прийом заяв про вступ до спілки, підготовка та проведення загальних організаційних зборів.

2. Організаційний комітет має право встановлювати розміри вступних внесків. Ці кошти призначені для покриття організаційних витрат на утворення спілки та організацію її господарської діяльності. Звіт про використання коштів подається на розгляд загальних зборів.

3. Загальні збори приймають рішення про прийом в члени спілки, затверджують статут, обирають органи управління.

Так в Україні кредитна спілка підлягає державній реєстрації у порядку, передбаченому чинним законодавством [10].

4. Оскільки кредитна спілка – це фінансова установа, то необхідно погодити статут кредитної спілки з відповідним регіональним управлінням Національного банку України та підписати угоду про її заснування. Для цього необхідно подати клопотання до Національного банку України [20].

Погодження статуту кредитної спілки з регіональним управлінням Національного банку України здійснюється відповідно до наказу Голови Правління НБУ від 17.03.94 № 41 “Положення про погодження статуту кредитних спілок з питань кредитування та розрахунків і надання позик кредитними спілками”. Під час розгляду статуту Національний банк України ретельно перевіряє [10]:

- склад засновників (не менше 50 осіб);
- джерела коштів для формування позикового, резервного та інших фондів;
- кредитні операції;
- функції загальних зборів, правління, кредитного та наглядового комітетів з питань кредитування та розрахунків;

Для реєстрації кредитної спілки потрібно подати такі документи: заяву, угоду про заснування, погоджений з НБУ статут кредитної спілки, відомості про склад статутних органів (окремо або в протоколі установчих зборів), загальну чисельність членів кредитної спілки (окремо або у вигляді додатку до протоколу установчих зборів), документи про сплату реєстраційного збору.

Оскільки кредитні спілки мають місцевий статус, їх реєстрація відбувається за нормами, згідно з якими здійснюється легалізація діяльності місцевих громадських організацій.

Вищим органом управління кредитної спілки є загальні збори її членів. Управління спілкою здійснюють загальні збори, у спілці може бути створена виконавча дирекція, а як консультативно-дорадчий – кредитний комітет.

Конкретна структура органів управління, їх компетенція та порядок формування визначаються статутом спілки з урахуванням кількості членів, обсягу та напрямів її діяльності, іншої специфіки.

Наведені вище принципи створення, організації і регулювання діяльності кредитних спілок свідчить про демократичні засади цих структур, які і приваблюють мільйони людей в усьому світі до участі в них заради поліпшення свого соціально-економічного становища. Державні органи більшою чи меншою мірою контролюють діяльність цих структур з метою недопущення зловживань у них, недопущення конкурентних переваг або дискримінацій на фінансовому ринку.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРЕДИТНИХ СПІЛОК УКАЇНИ І СВІТУ

2.1. Тенденції розвитку кредитних спілок у світі

За даними Світового Консиліуму кредитних спілок (СККС) на кінець 2017 року у світі налічувалося 89 тисяч кредитних спілок, що здійснювали свою діяльність у 117 країнах, їх членами були близько 260 млн чоловік, це 9,1%

економічно активного населення віком від п'ятнадцяти до шістдесяти чотирьох років. Сумарні активи кредитних спілок світу склали близько 2,1 трильйона доларів США, що є досить великим фінансовим ресурсом для кредитування. Характерною рисою кредитних спілок є те, що вони поширені і в регіонах з бідним населенням (Африка, Латинська Америка), і в економічно багатих країнах та регіонах (США, Канада, європейські країни).

Показники, що характеризують стан кредитних спілок у світі та місце України у цьому процесі наведено в таблиці 2.1.

Питома вага економічно активного населення, залученого у члени кредитних спілок, є найбільшою у країнах Північної Америки - 52 %, Карибського регіону - 30%, у Ірландії – навіть 17 %, а в інших країнах - значно нижча – від 1 до 15%.

В Україні на час цього дослідження налічувалося 378 кредитних спілок, що у півтора рази більше, ніж у сусідній Росії; у одинадцять разів, ніж у Польщі; у 3,5 рази більше ніж у двох прибалтійських країнах Литві і Латвії разом узятих. Наша частка у загальноєвропейській чисельності кредитних спілок складала майже 11 %. В українських спілках об'єднувалося майже 564 тис членів, що дорівнювало близько 2% активного населення країни. Останній показник у нас майже у 5 разів менше, ніж в середньому по світу (9,09%).

Загальна тенденція, що спостерігається в світі за останні роки – суттєве зростання кількості самих кредитних спілок – на 29 % до попереднього року, дещо менше за кількістю їх членів – на 10%, на 20% збільшились активи кредитних спілок.

2.1. Показники діяльності кредитних спілок світу за 2017р.

№ п/п	Назва континенту, регіону чи країни	Кількість кредитних спілок	Кількість членів спілок, тис.чол.	Активи , млн. доларів США-всього	Активів на члена кредитної спілки, дол.	% залученого активного населення віком від 15 до 64 років
1	2	3	4	5	6	7

1	Разом по Африці	37607	29610	9 168, 8	310	9,25
2	Разом по Азії	37246	50 844	170407,6	3352	3,15
3	Разом по Карибському регіону	377	3440	17320,8	5035	30,06
4	Разом по Латинській Америці	298	39292	87564,9	2228	11,03
5	Разом по Океанії	1005	4779	88994,1	18622	18,41
6	Разом по Північній Америці	6251	1229125	17062507	13882	51,74
7	Канада	567	10 257	310926,7	30314	41,93
8	США	5 684	112654	1395323,0	12386	52,87
9	Разом по Європі	3533	9288	35310,5	3802	3,11
10	Велика Британія	450	1749	42802	2447	4,17
11	Ірландія	359	3 600	19857,7	5517	117.11
12	Білорусь	6	0,5	0,2	300	0,00
13	Латвія	33	20	35,1	1755	1,57
14	Литва	70	160,8	990,5	4595	8,44
15	Молдова	283	133,7	47,1	352	5,09
16	Польща	34	1708,6	2 967,6	1452	6,5
17	Румунія	22	81,2	64 ,9	1047	0,61
18	Росія	246	347 ,3	395,8	1611	0,25
19	Україна	378	564	104,4	185	1,83
20	Разом по світу у 2017 р	89026	260165	2115016,4	8130	9,09
	У 2016 р.	68 882	235762,1	1 764 682,4	7485	13,6

Джерело: побудовано на матеріалах Світового Консилиуму кредитних спілок (СККС)<http://rurik.com.ua/our-research/branch-reviews/1191>[11].

Середньостатистична вітчизняна спілка налічувала у 2017р. близько 1490 членів, тоді як середньосвітова – 2920, тобто наша була удвічі меншою. Та кількісні характеристики українських кредитних спілок можна було би вважати навіть задовільними, якщо не брати до уваги накопичені активи, які оцінювалися всього лише у 104,4 млн. дол. США, що на одного члена спілки складало лише 185 дол. у 2017 році, а в попередньому 2016 р. – взагалі 84 дол. США. Це був найнижчий показник серед держав, які були включені у дослідження за ці роки. В ньому, на наш погляд, криється розгадка причин слабкості вітчизняних кредитних спілок – бідність основної маси населення і тієї, що стала членами спілок, до якої додається небажання вкладників ризикувати своїми заощадженнями; недовіра до кредитних спілок щодо

збереження їх членських внесків, яка особливо посилюється після фінансових криз, що супроводжуються банкрутством багатьох з них.

У всьому світі виділяють дві моделі кредитно-кооперативного руху: американську та європейську. Американська модель (США, Канада) передбачає об'єднання фізичних осіб на засадах взаємодопомоги, а європейська (Німеччина, Великобританія, Польща) – орієнтується на об'єднання фінансових ресурсів не лише фізичних, а й юридичних. Незважаючи на тип моделі в цілому, наявність кредитної кооперації, в першу чергу, дозволяє послабити монополізацію фінансового ринку з боку банків і вибудувати систему ефективного соціальноекономічного захисту шляхом самозабезпечення своїх членів необхідними фінансовими послугами. Поряд з цим кредитно-кооперативний рух у різних країнах відбувається по-різному, до того ж специфічні особливості його залежать не лише від історичних особливостей, а й від рівня розвитку та моделі побудови фінансової системи в цілому.

За останні двадцять років ці цифри вирости практично вдвічі, хоча фінансова криза загострила цілий ряд проблем у функціонуванні кредитно-кооперативного руху. З початком фінансової кризи в цьому сегменті фінансового ринку активно розпочався відтік грошових коштів, які учасники кредитних спілок вилучали шляхом виходу з цих союзів. Проте доволі цікавим залишається той факт, що в 2008–2009 рр. кредитні спілки “вистояли”, бо фінансові кредитно-кооперативні спілки спростили доступ до фінансових послуг і тим самим збільшили обсяги наданих кредитних послуг. Наприклад, у США лише за роки світової фінансової кризи було призупинено діяльність 560 кредитних союзів. Незважаючи на це, кількість членів збільшилася на 21,7 тис. осіб і загальна сума внесків у країні зросла близько на 100 млрд дол. США. Ця тенденція пояснюється підконтрольністю роботи кредитних спілок не лише наглядовому органу (Національна адміністрація кредитних спілок – NCUA), а прозорістю самого менеджменту та неоподатковуваністю діяльності. Внаслідок цього механізм членів кредитних спілок спрощується – оскільки платоспроможність учасників і цільове призначення кредиту враховується

досить жорстко, кожен з членів кредитної спілки може отримати фінансові ресурси в тому обсязі, які є в розпорядженні самої кредитної спілки. Як правило, фінансові ресурси передаються на умовах строковості, платності та повернення на день подачі заявки до кредитної спілки, що, у свою чергу, збільшує переваги кредитнокооперативних організацій порівняно з іншими фінансовими установами. Такий механізм кредитування знижує відсоток прострочених і неповернених кредитів. Так у США своєчасно та в повному обсязі повернуті кредити становлять 97 % від загальної суми. У Великобританії діяльність кредитних спілок є вже традицією (з 1964 року), хоча кількість їх набагато менша порівняно з США і становлять близько 480 [1]. У Великобританії показники рівня довіри до банківського сектору значно перевищують аналогічні індикатори за всіма іншими сегментами фінансового ринку.

2.2. Аналіз розвитку кредитних спілок України

Станом на 31.12.2018 у Державному реєстрі фінансових установ налічувалося 358 кредитних спілок та 434 відокремлені підрозділи кредитних спілок. За територіальною ознакою найбільша кількість кредитних спілок зареєстрована в таких областях: - м. Києві та Київській області – 41 (11,5%); - Луганській – 31 (8,7%); - Донецькій – 28 (7,8%); - Харківській – 22 (6,1%); - Львівській – 21 (5,9%).

Як свідчать графіки кривих, цей період має два етапи – підйому і спаду. З 2004 по 2008 р. спостерігалася наростаюча динаміка і по кількості кредитних спілок (на 36%), і по чисельності їх членів (у 3,4 рази) і по кількості членів, що мали внески на депозитних рахунках (рис.2.1).

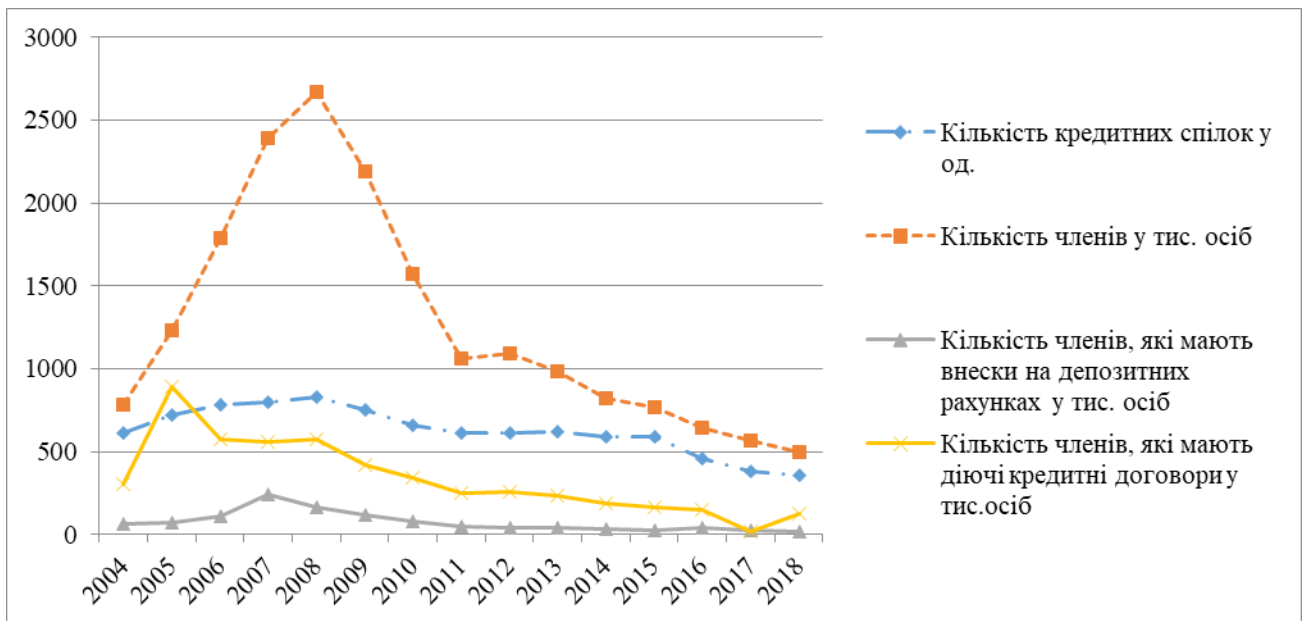

Рис. 2.1. Динаміка змін у складі членів кредитних спілок України за 2004-2018 рр.

Джерело: Побудовано на основі: Підсумки діяльності кредитних спілок <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-kredytnykh-ustanov-Ukrainy.html> [8]

Характерною для даного періоду була підвищена активність членів спілок - зростала чисельність тих, хто мав внески на депозитах, і тих членів, які отримували кредити в своїх спілках. Після 2008 р. розпочався новий етап, коли всі показники значно погіршилися і пішли на спад. За дев'ять років після фінансової кризи 2008-2009 рр. кількість спілок зменшилась на 232 одиниці, а економічна діяльність тих, які залишилися, зійшла до мінімуму – ресурсів на депозитах різко зменшилося, а членів, які користуються кредитами, нараховувалося у 2017 р. всього 14,3 тис. чоловік, що для України стало гранично низьким показником, хоч попит на кредитному ринку був високим.

Тим самим додатково підтверджується висновок, що був зроблений нами раніше про причини занепаду кредитних спілок після фінансової кризи.

На представленому рисунку 2.2 виразно прослідковуються кількісні і якісні зміни у складі членів спілок, що мали місце у кредитних спілках України. Переважаючими були спілки з чисельністю до 1 тис. осіб, і темпи зменшення їх з 2004 до 2017 року склали 72%; тоді як крупніші спілки з чисельністю членів від 1 до 10 тис. скоротилися лише на 38 %; а кількість тих, що мали в

середньому чисельність від 10 до 20 тис, зменшилися лише на 36%. Як висновок, чим крупніші за чисельністю кредитні спілки, тим вони живучіші.

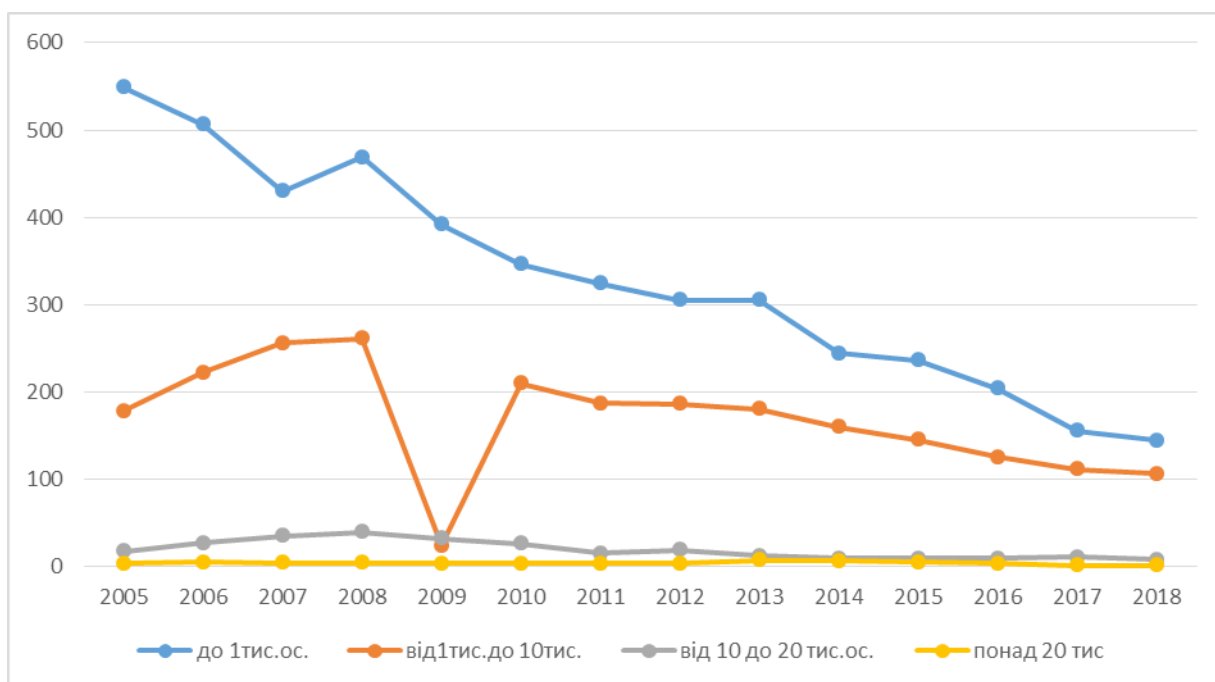

Рис.2.2. Динаміка кількісних та якісних змін у складі членів кредитних спілок України за період 2004-2018 рр.

Джерело: Побудовано на основі: *Інформація про стан і розвиток кредитних установ України* <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-kredytnykh-ustanov-Ukrainy.html> [8].

За період, що аналізується, в динаміці намітилися і деякі позитивні зміни. Так після виходу з ринку значної кількості кредитних спілок, що утворилися до кризового періоду, в їх структурі суттєво зменшилась частка малих спілок, у яких членів нараховувалося до 1 тис.чоловік – з 73,5 до 55,8% (майже на 18 в.п.), а крупних спілок із чисельністю від 1 до 10 тис. і від 10 до 20 тис. членів, відповідно, збільшилося майже на 18 в.п. (рис 2.3).

Паралельно із процесом укрупнення відбувається ще й об'єднавчий процес – об'єднання кредитних спілок у різні асоціації (ВАКС, НАКСУ) для збереження

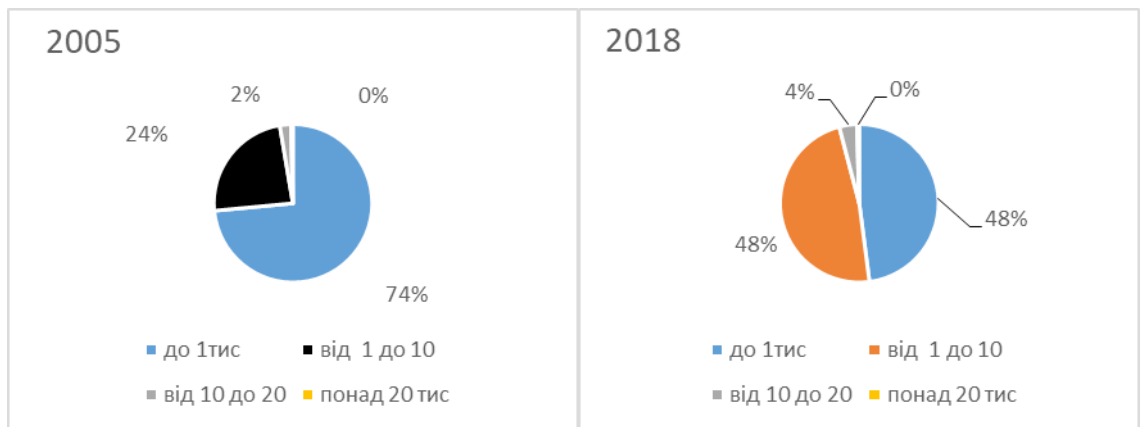

Рис.2.3. Структурування кредитних спілок за кількістю членів у 2005 та 2018 роках.

Джерело: Побудовано автором на основі: Підсумки діяльності кредитних спілок <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-kredytnykh-ustanov-Ukrainy.html>[8]

своїх позицій і виживання, підвищення ефективності їхньої діяльності і об'єднання потенціалів. Цей процес розпочався ще у докризовому періоді зі створенням Всеукраїнської асоціації кредитних спілок (ВАКС), яка об'єднує у своєму складі на даний період 77 кредитних спілок, які спільно працюють над забезпеченням правової поінформованості своїх учасників;

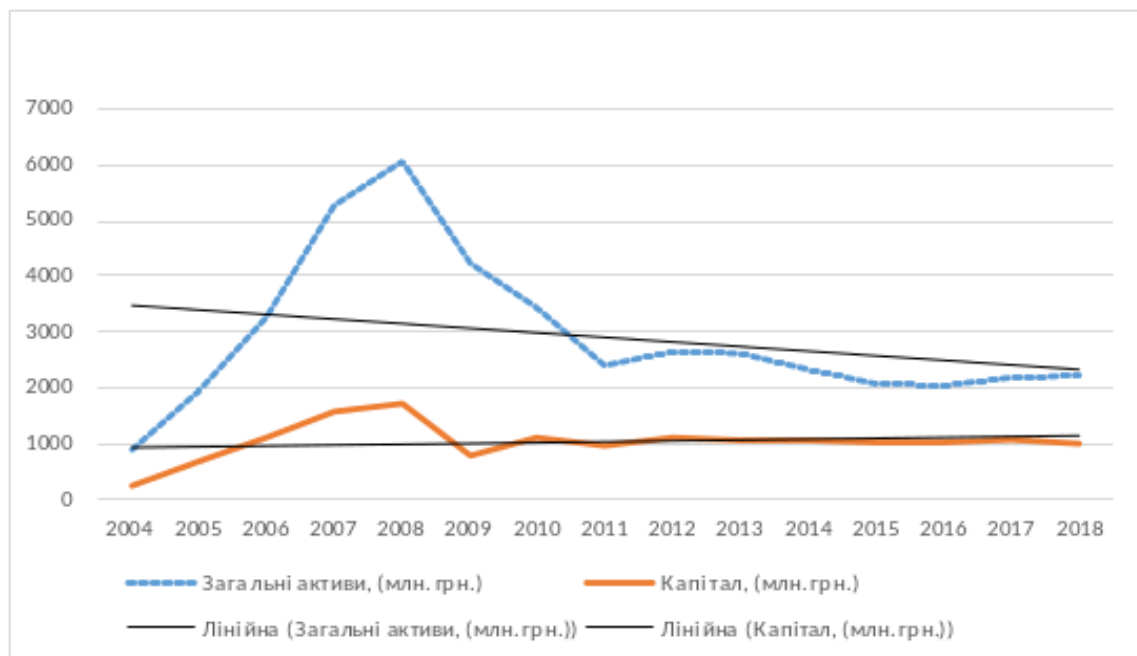

Рис.2.4. Основні показники діяльності кредитних спілок в Україні

Джерело: Побудовано авторами на основі: Підсумки діяльності кредитних спілок <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-kredytnykh-ustanov-Ukrainy.html>[8]

над вивченням й узагальненням найкращої міжнародної практики, над здійсненням консультування, захисту їх інтересів у державних органах влади, над підготовкою пропозицій та зауважень до проектів нормативно-правових актів, що мають регулювати діяльність кредитних спілок.

Система кредитних спілок станом на 31.12.2018 порівняно з аналогічною датою 2017 року демонструє незначне збільшення активів та зменшення капіталу.

Загальний обсяг активів кредитних спілок станом на 31.12.2018 (рис. 2.4) становить 2 218,4 млн. грн. і збільшився на 48,6 млн. грн., або на 2,2% порівняно з відповідною датою 2017 року (2 169,8 млн.грн.).

2.3. Депозитно- кредитна активність спілок по періодах діяльності

Дослідимо динаміку кредитів, депозитів та заборгованостей (рис.2.5). Протягом 2006 року кредитні спілки надали своїм членам 958,5 тис. кредитів на загальну суму 4 254,0 млн. грн., що на 74% більше обсягу кредитування минулого року.

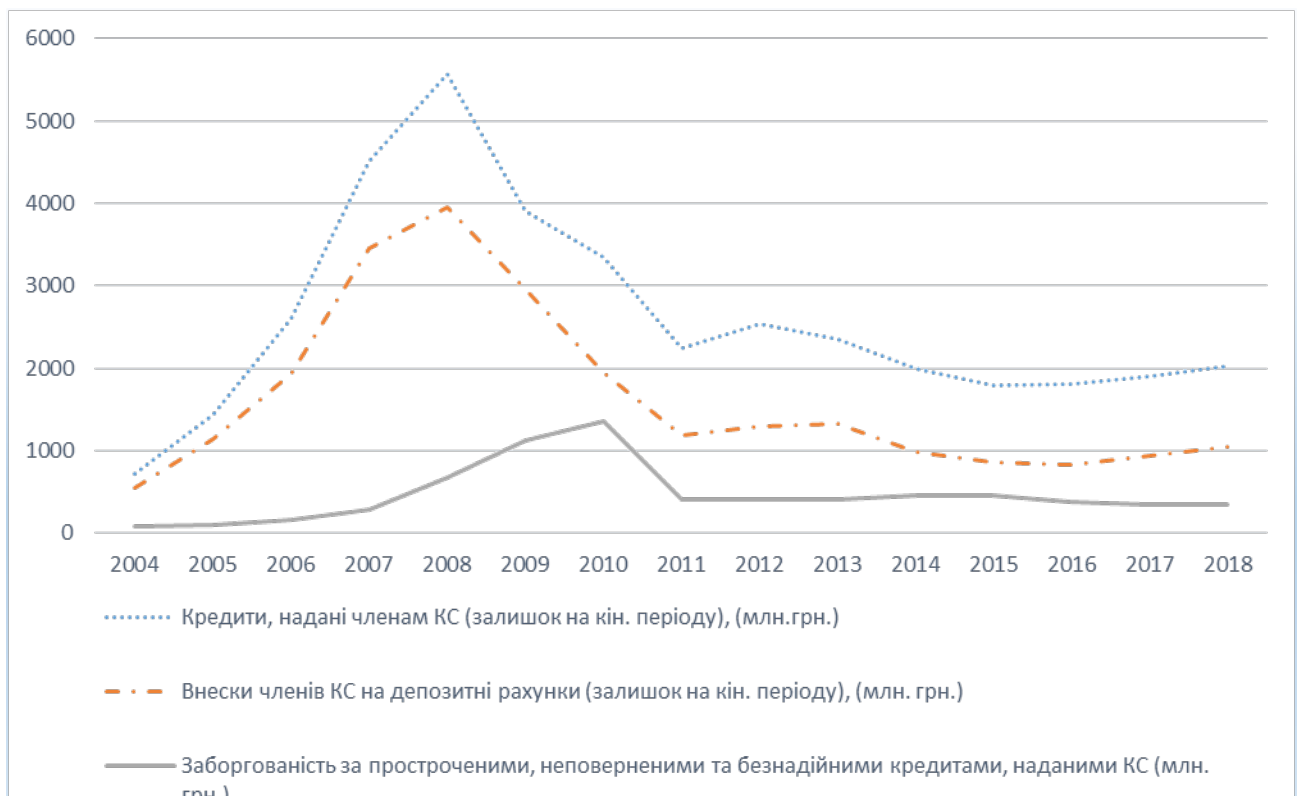

Рис.2.5.Динаміка змін основних показників діяльності кредитних спілок

Джерело: Побудовано на основі: Підсумки діяльності кредитних спілок <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-kredytnykh-ustanov-Ukrainy.html> [8].

Станом на 31.12.2014 на депозитних рахунках членів кредитних спілок обліковувалось вкладів на загальну суму 989,8 млн. грн., що менше на 25,6% (340,3 млн. грн.), ніж за аналогічний період 2013 року.

Обсяг кредитного портфеля перевищує обсяг залучених депозитних внесків (вкладів) у 2 рази. Станом на 31.12.2018 кредити, надані членам кредитних спілок, становлять 2018,0 млн. грн. та порівняно з 31.12.2017 збільшилися на 6,1% (115,7 млн. грн.).

На кінець 2018 р. загальна сума заборгованості становить 352,2 млн. грн., що на 6,4 млн. грн. (1,9%) більше, ніж станом на 31.12.2017. У структурі заборгованості з неповернених і прострочених кредитів переважають неповернені кредити терміном понад 12 місяців, питома вага яких становить 64,9% (228,6 млн. грн.).

Середній розмір кредиту на одного члена в 2018 р. кредитної спілки, який має кредит, становить 17,1 тис. грн. Середня сума внесків на депозитні рахунки становить 59,3 тис. грн. (рис.2.6).

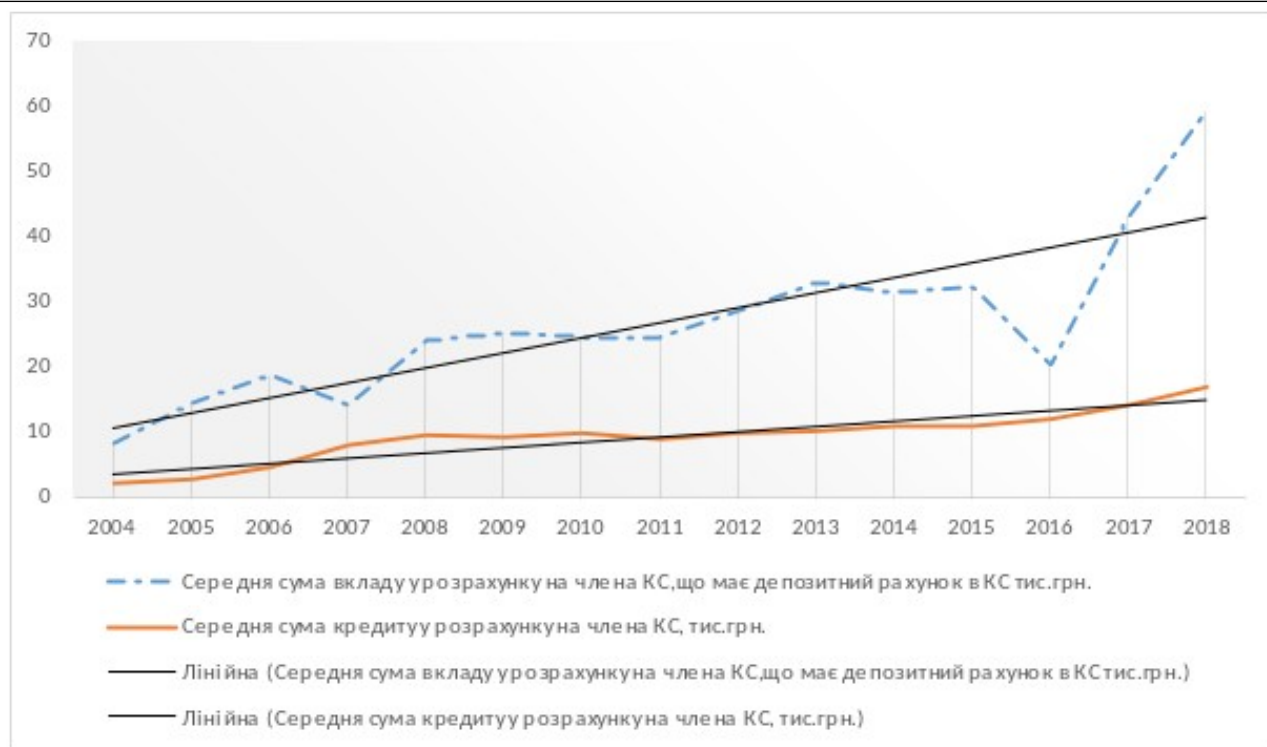

Рис.2.6. Динаміка середніх показників розміру кредиту та депозиту в кредитних спілках України

Джерело: Побудовано на основі: Підсумки діяльності кредитних спілок <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-kredytnykh-ustanov-Ukrainy.html> [8].

Дані рисунка 2.7 свідчать про те, що на початку досліджуваного періоду у 2013 р. найбільша кількість спілок надавала кредити в середньому на одного позичальника до 10 тис.грн. Удвічі менше було тих кредитівок, що видавали кредити в середньому від 10 до 30 тис.грн. І зовсім одиниці було тих, які видавали кредити вище 500 тис.грн.

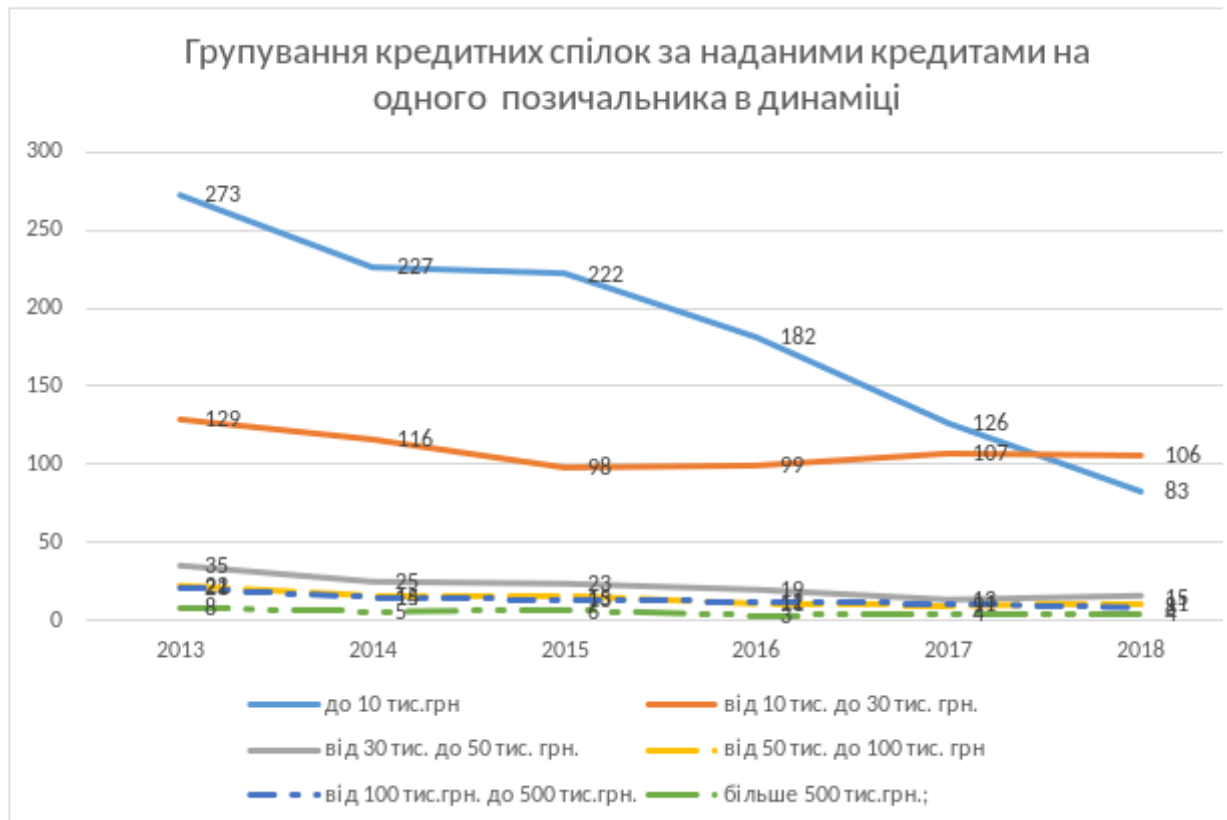

Рис.2.7. Динаміка змін основних показників діяльності кредитних спілок

Джерело: Побудовано автором на основі: Підсумки діяльності кредитних спілок <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-kredytnykh-ustanov-Ukrainy.html> [8].

З часом питома вага першої групи зменшилася, а друга група дещо посилює свої позиції, а решта їх стабілізувала .

Проведений аналіз говорить про те, що основними проблемами розвитку вітчизняних кредитних спілок є: наявність значної кількості дрібних кредитних спілок з низьким рівнем капіталізації та активами невеликих розмірів, що свідчить про їх неспроможність кредитувати значні за обсягами проекти (рис. 2.8.), зокрема придбання дорогої техніки, обладнання, транспорту, нерухомості;

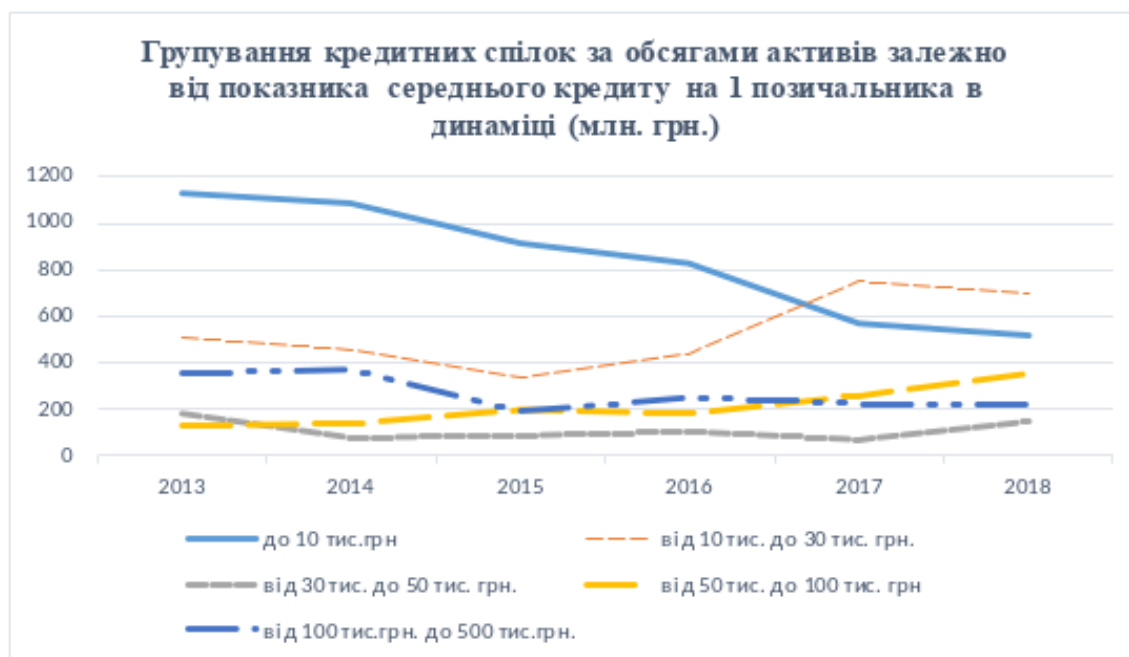

Рис.2.8. Динаміка змін основних показників діяльності кредитних спілок

Джерело: Побудовано автором на основі: Підсумки діяльності кредитних спілок <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stand-i-rozvytok-kredytnykh-ustanov-Ukrainy.html> [8].

наявність у структурі кредитної спілки значної кількості неактивних членів, які б могли постачати спілці депозитні ресурси, а також робити внески за отримані кредити чи інші послуги.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРЕДИТНИХ СПІЛОК

3.1. Удосконалення організаційних механізмів кредитних спілок

Кредитно-депозитна політика – це система заходів по досягненню поставлених цілей. Відтак кредитна політика та політика залучення внесків членів кредитної спілки регулюють діяльність кредитних спілок. На основі чинного законодавства України формуються концептуальні засади надання кредитними спілками кредитних та ощадних послуг своїм членам. У свою чергу, правління кредитної спілки затверджує положення про надання позик і про залучення внесків членів кредитної спілки у відповідності до ситуаційне фінансовому ринку.

Кредитна спілка повинна постійно переглядати свою кредитну політику відповідно до змін ринкових умов. Кредитна політика складається із загальних напрямів прийняття рішень про вибір надійного позичальника, обсягу та терміну кредиту. Ці напрями в подальшому реалізуються управлінським апаратом. Кредитна політика відображає передумови формування механізму передачі коштів кредитної спілки суб'єктам підприємницької діяльності [20].

Сформована кредитна політика затверджується загальними зборами членів кредитної спілки з урахуванням чинного законодавства та статуту. Основними питаннями, які враховуються в процесі інформування, є такі:

- кому може надаватися позика і на які цілі;
- максимальний розмір позики для індивідуального позичальника;
- право вимоги дострокового погашення позики;
- вирішення спорів [9].

Відповідно до статуту кредитної спілки позика надається тільки її членам. Дуже важливим моментом є визначення напрямів використання кредитних ресурсів за наданою позикою. Кредитна політика визначає, що домовленість між спілкою та її членом щодо використання позики має характер чистої позики, тобто позичальник має право розпоряджатися коштами на свій розсуд. Дуже часто приймається рішення про цільове призначення позики на виробничі

або споживчі потреби. Мета надання позики, в першу чергу обумовлюється зацікавленістю спілки як кредитора.

Проаналізувавши основні показники діяльності кредитних спілок, фактори, що на них впливають, а також взявши до уваги певні аспекти досліджень науковців [10], пропонуємо основні шляхи вдосконалення організаційного механізму вищезгаданих установ.

Слід запровадити на державному та регіональному рівнях систему стабілізації та фінансового оздоровлення кредитних спілок, здійснення процесів злиття чинних кредитних спілок та виведення з ринку неплатоспроможних кредитних спілок, інакше і надалі наноситиметься шкода іміджу.

Ми вважаємо, що доречно формувати єдину саморегулюючу організацію кредитних спілок з визначенням в законодавчому порядку обов'язкового членства в ній кредитних спілок (замість функціонуючих Всеукраїнській асоціації кредитних спілок, Національній асоціації кредитних спілок України, Всеукраїнська Асоціація Кредитних Спілок військовослужбовців та працівників силових відомств, то немає визнання їх статусу як саморегулюючих організацій, в законодавстві відсутні положення делегування їм повноважень щодо регулювання діяльності кредитних спілок), що сприятиме розробленню та запровадженню єдиних правил поведінки на ринку кооперативного кредитування, професійних та технологічних стандартів діяльності, посиленню нагляду та контролю за дотриманням основних показників діяльності кредитних спілок, піднесенню іміджу й довіри до кредитних спілок.

Доцільно створити систему гарантування депозитів учасників кредитних спілок шляхом включення кредитних спілок до банківської системи гарантування вкладів, яку представляє Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, або що на наш погляд було би краще, створити фонд гарантування вкладів кредитних спілок. Це б зняло частину ризиків неповернення вкладів. Розширити перелік фінансових послуг, що надаватимуть кредитні спілки своїм

учасникам, та фінансових інструментів, що використовуватимуться кредитними спілками.

Розширити коло споживачів послуг кредитних спілок за рахунок малих підприємств, фермерських господарств та інших кооперативів, це збільшило б привабливість кредитних спілок.

Слід сформувати інфраструктуру системи кредитної кооперації (бюро кредитних історій, центр юридичного супроводу, центр внутрісистемного аудиту, лізингові, факторингові та страхові компанії, ІТ-компанії тощо), яка б забезпечувала кредитні спілки та їх об'єднання консультативним супроводом, сучасними програмними продуктами, даними єдиної бази позичальників з метою мінімізації кредитних ризиків, аудит, управління ліквідністю.

Кредитним спілкам доцільно активізувати діяльність в сільських місцевостях для забезпечення економічного розвитку відповідних територій (надання фінансових послуг усім категоріям населення сільських районів, функціональна інтеграція з територіальними громадами, іншими видами кооперативів, різноманітними формами економічної чи соціальної самоорганізації населення, професійними спілками, трудовими колективами, навчальними закладами, організація кредитування, консультування та інформаційного обслуговування мешканців села, кредитування інфраструктури обслуговування сільськогосподарського виробництва).

Ми вважаємо, що в перспективі слід створювати подібну до європейських моделей, трирівневу систему кредитної кооперації, яка має будуватися за принципом «знизу догори». Перший рівень мають становити кредитні спілки та кредитні кооперативи, які надаватимуть своїм членам необхідні фінансові та нефінансові послуги. Другий рівень мають становити об'єднані кредитні спілки, власниками та клієнтами яких будуть кредитні спілки та кооперативи, що забезпечуватимуть більш ефективне функціонування низових кооперативних установ та з часом в разі накопичення достатнього капіталу зможуть трансформуватись у повноцінні обласні кооперативні банки, які будуть обслуговувати потреби низових кооперативних організацій. Можливості

об'єднань кредитних спілок значно більші, ніж окремої кредитної спілки, адже це й ширші зв'язки із зовнішніми організаціями, й прогресивніші технології, й налагодження співпраці з банківською системою тощо. Третій рівень має становити центральний кооперативний банк, заснований обласними кооперативними банками та об'єднаними кредитними спілками задля забезпечення їх додатковими фінансовими послугами. Основними напрямками вдосконалення законодавства щодо розвитку кредитної кооперації, на нашу думку, є: – внесення змін до закону «Про кредитні спілки», якими б кредитним спілкам надавалося право обслуговувати юридичних осіб, а саме малі та середні підприємства, інакше – створення кредитних кооперативів згідно із Законом України «Про кооперацію»; – внесення змін до Закону України «Про кредитні спілки» щодо організаційно-правового статусу кредитної спілки як неприбуткової організації та фінансової установи в п. 1 ст. 1; – доповнення Закону України «Про кредитні спілки» положенням про обов'язковість членства всіх кредитних спілок у саморегулюючих організаціях, а також прийняття Положення про саморегулюючу організацію на ринку кредитної кооперації, в якому слід визначити поняття саморегулюючої організації як організації, що делегується Національною комісією, здійснює державне регулювання на ринку фінансових послуг повноважень щодо регулювання діяльності кредитних спілок, що забезпечить формування ефективного механізму самоконтролю ринку; – внесення змін та доповнень до чинного Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» щодо встановлення кредитних спілок учасниками, розмірів та порядку сплати ними зборів до фонду, порядку відшкодування коштів вкладникам збанкрутілих кредитних спілок; інакше – створення окремого Фонду гарантування депозитів учасників кредитних спілок, хоча цей шлях буде витратнішим; – розроблення та прийняття Закону «Про кооперативні банки», який би врегулював усі аспекти їх діяльності та служив правовою основою функціонування другого та третього рівнів системи кредитної кооперації. Вважаємо, що вищезгадані пропозиції щодо вдосконалення організаційного механізму діяльності

кредитних спілок та законодавства, на нашу думку, забезпечать формування умов для розвитку кредитних спілок та можливість у перспективі посісти одне з провідних місць у кредитуванні, а також стати головною опорою для малих виробників і фізичних осіб.

3.2. Економічні механізми стабілізації кредитних спілок України

Окрім організаційних умов у нормальному розвитку кредитних спілок важливе значення мають економічні механізми.

Співпраця кредитних спілок з об'єднаними територіальними громадами, один з шляхів удосконалення діяльності одних та інших і виведення їх на новий рівень розвитку.

Децентралізація стимулювала розвиток умов для місцевого бізнесу. Якщо умови для підприємців будуть сприятливіші, то й зароблятимуть вони більше. А отже, це призведе до збільшення надходжень до бюджетів. Ці кошти спрямовуватимуться на потреби громади – облаштування місцевої інфраструктури, модернізацію шкіл та лікарень, закупівлю пожежних машин тощо. І для цього не треба чекати дозволу з Києва. Проте для розвитку бізнесу особливо малого, та інфраструктури потрібні фінансові ресурси. Їх джерелом можуть стати кредити кредитних спілок, членами яких будуть самі ж жителі даної територіальної громади.

Коли люди виберуть керівників об'єднаних територіальних громад (ОТГ), то вимагатимуть від влади покращення життя та виконання всіх обіцянок. Тому відмовки, що немає грошей, прийматися не будуть. Люди зможуть не тільки контролювати, а і впливати на їх роботу шляхом проведення загальних зборів, громадських слухань, тощо, але і розвитком певних видів.

В об'єднаних громадах залишаються доходи у тій же пропорції отримують міста обласного значення, а саме:

- податок з доходів фізичних осіб – 60%
- податок на прибуток підприємств, акцизний податок – 10%
- екологічний податок – 80%.

Також в бюджет громади йде 100% єдиного та земельного податків, податку на нерухомість.

Цим держава підштовхує людей до створення власних територіальних громад. Також надаватимуться субвенції на освіту та медицину. Якщо громаді бракуватиме коштів, держава компенсує 80% недостачі.

У 2019 році з Державного бюджету об'єднаним територіальним громадам на розвиток інфраструктури було передбачено субвенцію у розмірі 2,1 млрд грн. Кошти субвенції розподілилися за чіткою формулою: в залежності від кількості сільського населення і площі громади. Це від 960 тис. грн для найменшої об'єднаної громади до 23 млн грн – для найбільшої. Субвенції на розвиток медицини не змінилися в порівнянні з 2018 роком (5млрд.грн.).

Ще за державні гроші можна впроваджувати власні проекти. Чим активніше громада, тим більше проектів буде реалізовано. Відповідно ОТГ більше зароблятиме і більше витрачатиме на розвиток територій. Це буде стимулом для залучення додаткових інвестицій. А в подальшому – для поліпшення життя людей.

Хоч розвиток ОТГ є досить позитивним явищем, але воно потребує фінансових ресурсів для підтримання нових тенденцій та застрахування від можливого ризику. Новстворені ОТГ не можуть задовольнити потребу кожного члена у послугах. З цього й випливає, що треба підтримати свої позиції шляхом спільних зусиль, а саме кредитних спілок, які надаватимуть кредити членам громад на корисні проекти.

Діяльність спілки передбачає задоволення потреб її членів. З цією метою всередині організації постійно діють привабливі фінансові пропозиції. Прибуток, отриманий від операцій розподіляється між усіма учасниками команди.

Це забезпечить вчасне отримання потрібних ресурсів, що створюватиме сприятливий клімат, як для окремого суб'єкта в кредитній спілці, так і для створеної ОТГ. Ця кооперація зусиль може призвести до стрімкого поліпшення мікроклімату в данному серидовищі. Так як перше і друге покликане нести

користь учасникам. Наприклад, спілки видаватимуть достатньо вигідні кредити як для комерційних, так і для споживчих потреб, що надасть можливість збільшити дохідність підприємців та, в свою чергу, збільшить надходження до місцевого бюджету. І збільшити заощадження населення, що можливо призведе до інвестування та також сприятиме розвитку данної економічної системи.

Виходячи із тих недоліків, які були виявлені, згідно з Концепцією розвитку системи кредитної кооперації, серед найважливіших є наступні:

- недосконалість законодавства, що регулює діяльність суб'єктів системи кредитної кооперації, зокрема значна обмеженість можливостей кредитних спілок у наданні фінансових послуг їх членам та юридичним особам;
- недостатній для належного виконання їхніх зобов'язань перед членами рівень капіталізації;
- недостатня поінформованість населення про діяльність кредитних спілок;
- концептуальна невизначеність на тривалу перспективу;
- збільшення концентрації ринку кооперативного кредитування;

Для комплексного вирішення питань, які постали перед кредитними спілками, необхідно:

1. запровадити на державному й регіональному рівнях системи стабілізації та фінансового оздоровлення кредитних спілок;
2. створити систему страхування і гарантування вкладів від фінансових ризиків;
3. ініціювати створення бюро кредитних історій для формування єдиної бази позичальників, що надасть можливість знизити частку прострочених і неповернених позик;
4. прискорити процес формування потужних асоціацій, діяльність яких сприятиме розробці й запровадженню єдиних правил поведінки на ринку кооперативного кредитування, професійних і технологічних стандартів діяльності кредитних спілок;
5. запровадити жорсткішу систему нагляду та контролю дотримання й виконання основних показників діяльності кредитних спілок;

6. Поступово має бути сформована сервісна інфраструктура, яка надаватиме послуги кредитним спілкам і об'єднанням кредитних спілок у сфері навчання, консультаційного супроводження. Це було б для них значно дешевше і простіше, ніж цією роботою займалась би кожна окрема кредитна спілка.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило уточнити економічну сутність кредитної спілки, як такої, що є різновидом споживчого кооперативу, який заснований фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями з метою задоволення потреб членів спілки у взаємному кредитуванні за рахунок об'єднання грошових внесків їх членів, і діє на безприбуткових засадах. Статус безприбутковості давав можливість не оподатковувати їх, що надавало спілкам додаткові переваги перед іншими фінансово-кредитними установами у більшості країн.

На початок 2018 року активи кредитних спілок світу перевищували 2,1 трлн доларів США, а кредитів ними було видано на суму більше 1,5 трлн. У більшості країн світу кредитні спілки розвиваються дуже динамічно, і цей розвиток практично не пов'язаний із тим, до якого типу відноситься країна - до країн з розвинутою економікою чи до економік, що тільки розвиваються.

В Україні, яка за кількістю кредитних спілок і чисельністю їх членів займає помітне місце у Європі, розвиток їх відбувався у різні періоди за різними трендами, які дуже залежать від макроекономічної ситуації у країні. На їхній фінансовий стан і стійкість до банкрутства негативно впливає дуже низький рівень доходів населення країни; недовіра до керівництва спілок і неефективність їх менеджменту; юридичні неузгодженості щодо статусу цих спілок і щодо регулювання їх діяльності.

Після восьмирічного спадного періоду у 2017 році розпочався новий етап - поступового підйому у розвитку кредитних спілок України, який може мати позитивний тренд у наступні роки за умови відсутності кризових ситуацій в економіці України, вирішення проблеми гарантування вкладів членів кредитних спілок, підвищення фінансової грамотності їх менеджерів і членів спілок, ефективного контролю за їх фінансовим станом з боку держави і самоврядних організацій та запровадження активної співпраці з територіальними громадами. Механізми запровадження цих змін потребують подальших досліджень з урахуванням позитивного світового досвіду

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аналітичні огляди ринку небанківських фінансових послуг. Національне рейтингове агентство" РЮРІК " URL<http://rurik.com.ua/our-research/branch-reviews/1191>
2. Закон України"Про кредитні спілки" № 2908-14 від 20.12.2001 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 15. – С. 101.
<https://zakon.help/law/2908-III/edition01.01.2016/page1>
3. Закон України"Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг " від 12.07.2001№2664-III
<https://законодавство.com/...zakony/zakon-ukrajini-pro-finansovi>
4. Закон України " Про громадські об'єднання "Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 1, ст.1){Зміни до Закону див.в Законі № 5026-VI від 22.06.2012, ВВР, 2013, № 22, ст.216}
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
5. Зведені дані кредитних спілок-членів ВАКС станом на 01.10.2018 року
http://www.vaks.org.ua/images/finanalityka_vaks/2018/Analiz_3kv_2018.pdf
6. Калівошко О.М. Кредитні спілки в Україні: членський аспект/О.М.Калівошко// Облік і Фінанси, №3(81),2018 // <http://www.afj.org.ua/ua/article/596/>
7. Ковалів В.М. Кредитна кооперація в Україні: історичні аспекти становлення, важливість та сучасний стан функціонування / В.М. Ковалів, І.І. Грубінка // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. – 2011. – №2. – С. 12-18.
8. Підсумки діяльності кредитних спілок.
<https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-kredytnykh-ustanov-Ukrainy.html>
9. Розвиток кредитних спілок на фінансовому ринку України: [Монографія] / В. А. Костюк , Л. А. Аврамчук, Ю.С.Козир. – К.: ЦП "Компринт", 2015. - 152с.
10. Терещенко Г.М. Перспективи розвитку кредитних спілок в Україні / Г.М. Терещенко // Фінанси України. – 2009. – № 5. – С. 87-94.
11. World council of credit unions statistical report the global network of credit Unions and financial cooperatives
https://www.woccu.org/documents/2017_Statistical_Report-Revised_Nov_2018

РОЗВИТОК КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УКРАЇНІ

ШИФР: КРЕДИТНІ СПІЛКИ

***Анотація.** Дана стаття присвячена розкриттю сутності та виявленню місця та значення кредитних спілок у розвитку економіки країни і добробуту домогосподарств. За своєю сутністю сучасна кредитна спілка є різновидом кооперативу, а саме обслуговуючим кооперативом; організаційною формою її в нашій країні через відсутність кооперативної власності є неприбуткова організація, що створена на кооперативних засадах. За видом своєї діяльності кредитна спілка є фінансовою установою, виключним видом діяльності якої є надання фінансових послуг її членам. Тож діяльність її регулюється різними законодавчими актами, які не завжди узгоджуються між собою, що створює проблеми при функціонуванні і регулюванні її діяльності, не сприяє підвищенню ефективності. Кредитні спілки (кредитні кооперативи) - явище що давно і широко розвинене у світі - на всіх континентах і у різних країнах, як бідних, так і економічно розвинених. Україна сильно відстає у розвитку кредитних спілок, хоч має всі передумови для їх ефективного функціонування – високий попит на кредити у малого і середнього бізнесу та домогосподарств; наявність незначних за розмірами тимчасово вільних коштів у частини населення, які знецінюються від інфляції; наявність достатньої кількості грамотних фінансистів. Фінансова криза 2008-2009 рр. зламала позитивний тренд розвитку кредитних спілок, і навіть через десятиріччя відновлення стійких тенденцій ще не досягнуто. В даній статті виявлені причини відставання України від загальносвітових тенденцій у розвитку кредитних спілок, намічені заходи, які могли би сприяти розширенню ефективної діяльності кредитних спілок, здійсненню позитивних кількісних і якісних змін у їх діяльності у найближчі роки. Зроблено висновок про те, що подальший розвиток кредитних спілок міг би добре узгоджуватися із діяльністю об'єднаних територіальних громад.*

***Ключові слова:** кредитна спілка, кредитний кооператив, кооперативний рух, фінансові ресурси, кредит*

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

ШИФР: КРЕДИТНІ СПІЛКИ

Кризові явища в банківському секторі призводять до зменшення обсягів кредитування приватного сектора економіки, масового відтоку депозитів громадян, девальвації національної валюти тощо. За таких умов простежується зростання ролі кредитних спілок, які зорієнтовані на задоволення соціальних потреб населення шляхом надання комплексу кредитно-депозитних послуг на взаємовигідних умовах їх членам. Проте суспільство недостатньо проінформоване щодо діяльності кредитних спілок, оскільки їх розповсюдження носить в основному регіональний характер. Крім того, кредитні спілки не виступають тими фінансовими інститутами, діяльність яких є прозорою та дієвою з точки зору надання кредитних та ощадних послуг клієнтам. Розвиток кредитних спілок досліджували в своїх роботах такі вітчизняні науковці, як О. Абакуменко, М. Білий, І. Витанович, З. Васильченко, В. Гончаренко, А. Єпіфанов, С. Клименко, В. Ковалів [2], Р. Коцовська, Б. Лещишин, В. Марочко, А. Морозов, А. Пантелеймоненко, А. Пожар, К. Пожитнов, В. Роечко, Р. Руська, І. Сало та інші. Проведені дослідження підтверджують значний еволюційний шлях виникнення та функціонування кредитних спілок у світі. Історія кредитних спілок розпочалась в Рочдейлі (Англія) 21 грудня 1844 року та поширилась по всій Європі. Перша кредитна спілка Європи була започаткована в 1852 році Фрідріхом Вільгельмом Райффайзенем (Нмеччина). Причиною такого кроку було зубожіння фермерів через стягнення надмірних відсоткових ставок кредиторами. В квітні 1897 року в Канаді був розглянутий законопроект, забороняючий стягнення надмірних відсоткових ставок. На прикладі кредитних спілок Європи, які пропонували вихід із складної ситуації, через два роки вивчення було відкрите перше спільне кредитно-ощадне товариство Північної Америки. Перша кредитна спілка в Манітобі (Канада) була організована в 1937 році отцем Бенуа в Сен-Мало для фінансової підтримки фермерів. Через сім місяців в тому ж році у Вінніпезі (Канада) була заснована кредитна спілка Norwood. Наслідуючи їх приклад люди по всій Манітобі, об'єднані спільною етнічною, релігійною, професійною чи географічною приналежністю, засновували кредитні спілки. До 1929 року в Манітобі налічувалось 19 кредитних спілок із 2406 членами з загальною сумою активів – 49990 доларів США. Кредитні спілки створились в країнах Західної Європи (Англія, Бельгія, Австрія), Канаді, США, Австралії та у Південній Америці (Бразилія, Аргентина). Поступово виникла потреба належної координації їх дій для подальшого розвитку кооперації. Завершення організаційної системи кооперації слідувало за створенням Світового Конгресу Вільних Українців. Передбачалось створити для всієї діаспори Українську Світову Кооперативну Раду, завданням якої був би облік наших господарсько-кооперативних сил у вільному світі та репрезентація українського кооперативного руху назовні. Українські кредитні спілки, переважно в Канаді,